

RÓZSA GYÖRGY

A MAGYAR TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK
AZ UNESCO KIADVÁNYAIBAN

LES SCIENCES SOCIALES HONGROISES DANS LES
PUBLICATIONS DE L'UNESCO

BUDAPEST, 1960

RÓZSA GYÖRGY

A MAGYAR TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK
AZ UNESCO KIADVÁNYAIBAN

LES SCIENCES SOCIALES HONGROISES DANS LES
PUBLICATIONS DE L'UNESCO

BUDAPEST, 1960

Rózsa György

A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban. — Les sciences sociales hongroises dans les publications de l'UNESCO.

Budapest, 1960. 17 p. 25 cm.

(A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai. 20.)

ETO 341.16(001).055:3(439)

© MTA Könyvtára, 1960.

I

Az UNESCO-nak, az Egyesült Nemzetek Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezetének fontos szerepe van a békés egymás mellett élés elvének érvényesülésében, a keleti és nyugati kulturális értékek kölcsönös megbecsülésében, a nemzetközi tudományos gondolat-cserében, a gazdaságilag elmaradott országok kulturális felemelkedésében — hogy csak a legfontosabbakat ragadjuk ki e nemzetközi szervezet feladatai közül.

Az UNESCO-nak mindeme feladatok — és az itt fel nem soroltak — megvalósítására különböző akciók lehetősége, módszerek, eszközök, anyagiak, végül, de nem utolsósorban kiadványok állnak rendelkezésére, illetve szükség szerint ezeket szervezi meg a kitűzött célok elérése érdekében.

Kulturális-tudományos fejlesztési programok kidolgozása, nemzetközi konferenciák szervezése, ösztöndíjak odaítélése, szakértők kiküldése, kutatások finanszírozása, kiadványok megjelentetése (vagy támogatása) — mind-mind hatékony akciói és módszerei az UNESCO munkájának.

Az UNESCO tagállamai nemcsak közvetlenül, hanem *közvetve, áttételek útján* is részesülhetnek az UNESCO munkájának eredményeiből. Így például az egyes országok tudományos-kulturális „jóhírének a világban” igen fontos eszközei az UNESCO-kiadványok — kiváltképp a tájékoztatási-bibliográfiai kiadványok — mégha nem is kizárólagos letéteményesei ennek. A dolog természetéből következik az, hogy ti. az UNESCO nem kutató intézmény, hogy a tudományos gondolatcsere előmozdítására a kiadványok terén, az UNESCO — helyesen — nem önálló tudományos eredmények publikálására — amelynek világszerte megvannak a közlönyei — helyezi a fősúlyt, hanem az ezekből történő nemzetközi méretű tájékoztatásra. A tájékoztatás itt széles értelemben

* A címben foglalt kérdés vizsgálatát az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya és a Magyar UNESCO Bizottság Tudományos Albizottsága kezdeményezte. A szerző felhasználta az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályához tartozó kutatóintézetek vonatkozó anyagszolgáltatását is.

fogható fel, nevezetesen tudományos szakbibliográfiák, reference-művek, folyamatos információ a világ tudományos életéről stb. Az UNESCO kiadványoknak tehát nem az a feladatuk, hogy különféle tudományterületekről tanulmányokat, cikkeket közöljenek — alkalmasint ezt is elláthatják — hanem az, hogy nagyvonalú, szakszerű eligazítást nyújtsanak az egész világ szakirodalmáról, a kutatás szervezeteiről, műhelyeiről.

Tekintettel arra a nagyjelentőségű szerepre, amit az UNESCO, közelebbről az UNESCO-kiadványok betöltenek a világ tudományosságának tájékoztatásában, a magyar társadalomtudomány szempontjából — de az UNESCO szempontjából is — érdekes megvizsgálni a kapcsolatok alakulását, vagyis azt, hogyan szerepel a magyar társadalomtudomány a világszervezet kiadványaiban. Egy ilyen vizsgálat, felmérés adalékul szolgálhat a kapcsolatok szervezetesebbé tételéhez, megjavításához és hatékonyabbá válásához és bizonyos következtetésekre lehet alkalmas mind az illetékes magyar szervek, mind az UNESCO számára.

Társadalomtudomány alatt itt a társadalmi tudományok azon ágazatait értendők, amelyek az UNESCO-nál a „sciences sociales” fogalomkörébe tartoznak.

A vizsgálat köre tehát elsősorban a következő diszciplínákra terjedt ki (UNESCO-terminológia szerint):

társadalomtudományok általában

állam (politikai)-tudományok

jogtudomány

közgazdaságtudomány

statisztika

társadalmi-kulturális tudományok (szociológia, antropológia, néprajz) de érintette a filozófiai, pedagógiai, földrajzi stb. tudományokat is. Kimaradt viszont a történettudomány, amely az UNESCO-n kívül hagyományos nemzetközi szervezetekkel és kiadványokkal rendelkezik. Ugyancsak kívülmaradt a vizsgálat körén a könyvészet és a bibliográfia is, amelyekre vonatkozóan *Gombocz István* végzett felmérést. (Az UNESCO bibliográfiai munkája. Budapest, 1958. Országos Könyvtárügyi Tanács. 62 o.)

A megvizsgált tudományágaknak az UNESCO kiadványaiban való szerepléséből bizonyos *általánosítható* következtetések vonhatók le a magyar társadalomtudomány egészének, sőt ezen túlmenően — sok tekintetben — az egész magyar tudományos élet UNESCO kapcsolataira is.

A vizsgálat kettős vonatkozásban mérte fel és elemezte a szakirodalom tükrében a magyar társadalomtudomány és az UNESCO közötti kapcsolatokat, vagyis hogyan szerepel egyrészt Magyarország mint a publikációk tárgya, másrészt a magyar társadalomtudomány mint a publikációk forrása.

II

A felméréshez és elemzéshez a teljesség igénye nélkül — a következő átfogó és jellemző források szolgáltak alapul:

a) *Időszakos kiadványok*

International Social Science Journal (1959-ig Bulletin)
 Impact Science et Société
 Reports and Papers in the Social Sciences
 Current Sociology
 International Bibliography of Economics
 International Bibliography of Sociology
 International Bibliography of Political Science
 International Bibliography of Social and Cultural Anthropology
 International Political Science Abstracts

b) *Monografikus kiadványok*

International Register of Current Team Research in the Social Sciences 1955.

International Repertory of Social Science Documentation Centres 1955.
 Thèses de sciences sociales 1952.

Liste mondiale des périodiques spécialisés dans les sciences sociales. 1951.

L'éducation dans le monde 1953.

Étude des bibliographies courantes des publications officielles nationales 1958.

A felsorolt kiadványok nem képviselik a szóba jöhető valamennyi UNESCO kiadványokat — csak a legátfogóbbakat és a legjellemzőbbeket. Az időszakos kiadványok elemzése nem törekszik a teljesség igényére, vagyis nem az összes, vagy teljes évfolyamok és sorozatok vizsgálatán alapul — erre szükség sincs — hanem néhány szám, illetve kötet adatain, amelyek általánosíthatók.

A szélesebb áttekinthetőség kedvéért a magyar adatok mellett, több esetben összehasonlításképpen, helyet kaptak más szocialista országokra vonatkozó adatok is.

International Social Science Journal

A folyóirat „közlemények” része magyar vonatkozásokat alig tartalmaz, a szocialista országok közül különösen Lengyelországgal foglalkozik sokat. Így például az 1959. 1. számban ismerteti a francia—lengyel közös szemináriumot a közvéleménykutatás kérdéseiről. Az 1958. 1. száma részletesen ismerteti az angol—lengyel tudományos megbeszélést az iparosítás társadalmi következményeiről. 1957. 2. száma pedig a tanulmányi (tematikus) részben lengyel forrásokból nagyobb összeállítást közöl a társadalmi változásokról Lengyelországban („Changements sociaux en Pologne”). 1959. 2. számának

tanulmányi része a szovjet társadalomtudományi képzéssel foglalkozik („Teaching of the social sciences in the higher educational establishments of the U. S. S. R.”).

Impact Science et Société

Magyar vonatkozásokat alig tartalmaz.

Reports and Papers in the Social Sciences

Magyarország, vagy a többi szocialista országok elenyésző mértékben szerepelnek.

Current Sociology. Trend Report and Bibliography.

A szűrőpróbaszerűen megvizsgált 1957. 3., 1958. 1., 1958. 2. számokban Magyarország sem mint forrás, sem mint a tájékoztatás tárgya nem szerepel és ugyanez vonatkozik a többi szocialista országra is. Kivétel ez alól az 1958. 2. szám, amely a lengyel Nowe Drogi-ból vesz át cikket.

International Bibliography of Economics

Eddig 1—6. kötete jelent meg 1952—1958-ig dolgozva fel a nemzetközi közgazdasági irodalmat.

Az 1—5. kötetben Magyarország és a magyar közgazdaságtudomány szerepeltetése hiányos. Az 1. kötetben a magyar állami költségvetéssel egy cím sem foglalkozik és ebben a kötetben, valamint a további kötetekben is a kevés Magyarországgal foglalkozó tétel közül is találni nem elsőrendű forrásértékkel bíró külföldi tételeket is. Így például a 2. kötet Magyarországról 18 tételben tájékoztat, amelyből 10 nyugati forrás (elsősorban a washingtoni Mid-European Center Studies kiadványai alapján). A 3. kötet 24 magyar vonatkozású tételt tartalmaz (ebből 5 nem-marxista forrásból), a 4. kötet Magyarországról 56 tételt közöl túlnyomórészt eredeti magyar anyag alapján. Az 5. kötet 28 magyar vonatkozású tételt tartalmaz, míg a 6. kötet 93 tételt.

Ez utóbbihoz a magyar anyagot a Központi Statisztikai Hivatal és az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének könyvtárai szolgáltatták (amit a kötet bevezetőjében az UNESCO elismeréssel nyugtáz). Összehasonlítva a *Magyarországgal foglalkozó tételek mennyiségét és minőségét valamennyi megelőző kötettel vagy más UNESCO-kiadványokkal szemben, szembetűnő a pozitív különbség.* Ez arra enged következtetni, hogy közös erőfeszítéssel, a magyar tudományos intézmények és a megfelelő UNESCO-szerkesztőségek együttműködésével pozitív eredmények érhetők el. Jellemző egyébként, hogy a *Szovjetunió* az UNESCO nemzetközi közgazdasági bibliográfiai sorozata 6. kötetében *169 időszakos kiadvánnyal* szerepel, ami arról tanúskodik, hogy az illetékes szovjet szervek súlyt helyeznek az UNESCO-kiadványokban történő szereplésre (a szovjet közreműködést a kötet előszavában ugyancsak elismeréssel nyugtázza a szerkesztőség).

Az 1—5. kötetek fő magyar forrásai: a Társadalmi Szemle, a Statisztikai Szemle és a Jogtudományi Közlöny. A 6. kötet 6 magyar folyóiratot dolgoz fel úm.: Jogtudományi Közlöny, Közgazdasági Szemle, Külkereskedelem, Pénzügy és Számvitel, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle. (Összehasonlításul a szocialista országok feldolgozott folyóiratainak száma: szovjet 169, csehszlovák 5, román 2, bolgár 1, lengyel 28, NDK 7 és jugoszláv 15.) A folyóiratokon kívül, a bibliográfiai sorozat e legutóbbi kötete valamennyi 1957-ben megjelent lényeges magyar közgazdasági és statisztikai kiadvány adatait is magában foglalja. A 95 tétel természetesen önmagában nem is tükrözi a magyar közgazdaságtudomány szereplését, mert ez a szám csak a Magyarországgal foglalkozó kiadványokat és cikkeket tartalmazza és nincsenek benne a magyar szerzőktől eredő elméleti, vagy a tőkés gazdasággal foglalkozó és általában azok a közlemények, amelyek nem kapcsolódnak a magyar népgazdasághoz.

Azt lehet mondani, hogy *e bibliográfiai sorozat 6. kötete tulajdonképpen az első az UNESCO társadalomtudományi bibliográfiái közül, amely megfelelően foglalkozik Magyarországgal és valóban áttekintést nyújt a magyar közgazdasági-statisztikai irodalomról.*

International Bibliography of Sociology. Vol. 6.

Három magyar folyóirat anyagát dolgozza fel úm.: Jogtudományi Közlöny, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle. Összehasonlításként a többi szocialista ország folyóiratainak számával: Szovjetunió 26, Csehszlovákia 5, Lengyelország 6, Románia 1, NDK 1, és Jugoszlávia 11.

International Bibliography of Political Science. Vol. 6.

Feldolgozott magyar folyóiratok: Jogtudományi Közlöny, Közgazdasági Szemle, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle.

International Bibliography of Social and Cultural Anthropology. Vol. 1., Vol. 2.

Az Ethnographiát csak az 1. kötet dolgozza fel. A Néprajzi Értesítő 1956. évi 17 tanulmányából csak hétről tájékoztat, nem a legszakyszerűbb válogatással. Az akadémiai Acták feldolgozása fogyatékos, míg a könyvekről történő tájékoztatás ötletszerű. Így például kimaradt a Studia Memoriae Belae Bartók Sacra, Gunda Béla: Néprajzi gyűjtőúton stb.

International Political Science Abstracts. 1957. Vol. 7., 4. sz.

Magyar folyóiratot nem dolgoz fel, ezzel szemben nyugati források alapján több magyar vonatkozású tételt sorol fel.

International Register of Current Team Research in the Social Sciences. 1950—1952. 1953.

A kiadványban viszonylag kevés számú európai ország szerepel, a szocialista országok közül csak Jugoszlávia. A munkát kérdőívek alapján

állították össze, a szocialista országok az előszó szerint nem válaszoltak, vagy nemleges válaszokat küldtek a kérdőívekre.

International Repertory of Social Science Documentation Centres. 1952.

16 ország szerepel ebben a reference-munkában, szocialista ország egy sem.

Thèses de sciences sociales — Catalogue analytique international de thèses inédites de doctorat. 1940—1950. 1952.

A kiadatlan társadalomtudományi doktori disszertációk bibliográfiájában Magyarország mint forrás nem szerepel (30 UNESCO tagországot kértek fel adatszolgáltatásra), a szocialista országok közül csak Csehszlovákia szerepel forrásként. Magyarországgal egyébként egy a gráci, egy pedig a párizsi egyetemen benyújtott disszertáció foglalkozik.

Liste mondiale des périodiques spécialisés dans les sciences sociales. 2. ed. 1957.

Hozzávetőleg 1000 társadalomtudományi folyóiratot ismertet, Magyarország a következőkkel szerepel: Acta Ethnographica, Ethnographia, Jogtudományi Közlöny, Közgazdasági Szemle, Magyar—Szovjet Közgazdasági Szemle, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle. A kötet az 1955. évi állapotokat tükrözi. Ekkor azonban a Magyar—Szovjet Közgazdasági Szemle már egy esztendeje megszűnt, ugyanakkor nem szerepel például a Pénzügyi Szemle. A válogatás kritériumai különben sem elég világosak, mert például a Szovjet-uniónál szerepeltetik a Vnesnjaja Torgovlja külkereskedelmi folyóiratot, Csehszlovákiánál a Záhranicny Obchod-ot, az NDK-nál viszont hiányzik az Aussenhandel, szerepel az NDK-nál az Einheit, de hiányzik Franciaországnál a Cahiers du Communisme. Számos ilyen és hasonló következetlenségre lehetne még rámutatni. (Részletes ismertetését ld. az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei IX. köt. 3—4. számában.)

Inventaire raisonnées des services périodiques de documentation de sciences social. 1951.

Magyarország nem szerepel.

L'éducation dans le monde. 1955.

A magyar oktatásügyi rendszert is ismerteti.

Catalogue des sources de documentation juridique dans le monde. 2. ed. 1957.

A magyar anyag összeállításában részt vett az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete.

Étude des bibliographies courantes des publications officielles nationales. 1958.

A többi szocialista országhoz hasonlóan, Magyarország is megfelelően szerepel a kiadványban.

Az MTA-nál a társadalmi-történeti tudományokhoz tartozó, de az UNESCO-nál a „sciences sociales” fogalomkörébe nem tartozó diszciplinák közül, pl. a földrajztudomány két reprezentatív nemzetközi tájékoztató kiadványának a *Bibliographie Cartographique Internationale* és a *Bibliographie Géographique Internationale* (mindkettő UNESCO által támogatott kiadvány) magyar vonatkozásai sem kielégítőek.

III

A felmérésből kitűnik — anélkül is, hogy részletes statisztikát kellene készíteni —, hogy számos UNESCO-kiadványban Magyarország, a magyar társadalomtudomány sem mennyiségileg (az adatok, a tételek mennyisége), sem minőségileg (forrásérték szempontjából) nincs megfelelően képviselve. Több kiadványban egyáltalán nem, vagy csak nyugati forrásból, vagy alig találni politikailag-tudományosan forrásértékű magyar adatokat.

A legtöbbet idézett magyar források közé tartozik a Társadalmi Szemle, Statisztikai Szemle, Jogtudományi Közöny. De még a folyóiratoknál is rosszabb a helyzet a könyvek terén és ez részben objektív adottság is (regisztrálási problémák, fokozott nyelvi nehézségek).

A Current Sociology megvizsgált három számában semmi magyar vonatkozás nem található, az International Social Science Journal szinte teljesen nélkülözi a magyar vonatkozásokat, ritka kivételek az olyan kiadványok, amelyek ebből a szempontból kielégítőnek tekinthetők. Ilyen például az International Bibliography of Economics 6. kötete (95 tétel Magyarországról), a két nagy jogi dokumentációs kiadvány; ezekhez hazai intézmények szolgáltattak anyagot.

Az UNESCO társadalomtudományi kiadványainak elemzése magyar szempontból, mindent összevetve meglehetősen negatív képet mutat. A magyar társadalomtudomány sem mint forrás, Magyarország és a magyar társadalomtudomány sem mint a tájékoztatás tárgya nem szerepel kielégítő módon. Ebből a megállapításból következik, hogy egyrészt tudományos „hírünk a világban” nem érvényesül a kívánatos módon az UNESCO kiadványai által, másrészt a magyar tudomány a nem eléggé hatékony UNESCO kapcsolatok következtében nem hallathatja hangját esetleg olyan kérdésekben, amelyekhez volna hozzátenni valója. Vagyis a nem kielégítő tájékoztatás következményeként nemcsak Magyarország és a magyar társadalomtudomány nem érvényesül megfelelően az UNESCO kiadványaiban, hanem más országok kutatói sem kaphatnak helyes képet a magyar társadalomtudományról, gyakorlatilag: nem vehetik eléggé igénybe a magyar eredményeket. Mindez természetesen nem abszolút értelmében fogható fel, hiszen az UNESCO és kiadványai, jóllehet rendkívül tekintélyesek, korántsem egyedüli fórumai a tudományos gondolat és eredmények nemzetközi cseréjének.

Nagyban-egészen a megfelelő változtatásokkal az előzőkben elmondottak érvényesek a többi szocialista országra is. Magyar vonatkozásban mindenestre felvetődik a gondolat, hogy a magyar társadalomtudomány nem kielégítő szereplése az UNESCO kiadványaiban mennyiben tudható be kizárólag az érdekelt szerkesztőségek elfogultságának, objektív okként a nyelvi nehézségnek és mennyiben volt teljes mértékben kielégítő a külföldre irányuló hazai tudományos és kulturális propaganda megszervezése. Az illetékes magyar szervek és intézmények a maguk részéről biztosították-e vajon szervezetteren az anyagszolgáltatást az UNESCO kiadványaihoz, rendszeresen foglalkoztak-e ezekkel?

Az a tény, hogy néhány esetben illetékes magyar intézmények anyagot szolgáltatottak az UNESCO kiadványaihoz (pl. MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, MTA Közgazdaságtudományi Intézete) és ezekben Magyarország, a magyar társadalomtudomány megfelelően szerepelt, arra utal, hogy *az eredményes együttműködés formái közül mindenekelőtt a szervezett hazai anyagszolgáltatást kell biztosítani a megfelelő intézmények bevonása által.*

A hangsúly mind az anyagszolgáltatás, mind az UNESCO anyagokkal való foglalkozás tekintetében a *szervezettségen van*, mert már kialakult kapcsolatok is megszakadtak, vagy egyszeri anyagszolgáltatásra korlátozódtak (MTA Közgazdaságtudományi Intézete, MTA Állam- és Jogtudományi Intézete).

Az eddig elmondottak alapján megállapítható, hogy a magyar társadalomtudomány UNESCO-kapcsolatainak alakulásában bizonyos — egyelőre alkalomszerűen tapasztalható — örömdetes fejlődés mellett még több olyan nem szükségszerű fogyatékoság is fennáll, amelynek felszámolása csak közös erőfeszítéssel érhető el.

Nem tekinthető megnyugtatónak sem az UNESCO, sem a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatai szempontjából, hogy az UNESCO-kiadványaiban nem ritkán, nem forrásértékű tájékoztatások szerepelnek Magyarországról, hogy fontos magyar publikációk nem szerepelnek a világszervezet tájékoztató-bibliográfiái kiadványaiban.

Kíváncsi, hogy közös erőfeszítés eredményeként a magyar tudományos élet kapcsolatai megfelelően alakuljanak az UNESCO-val, hogy a magyar társadalomtudomány eredményei az UNESCO kiadványai útján is hozzájárulhassanak a békés nemzetközi együttműködéshez, hogy a nemzetközi tudományos közvélemény az UNESCO kiadványai közvetítésével is reális képet nyerjen a magyar társadalomtudomány — és általában tudományunk — eredményeiről.

Az alkotó, kezdeményező együttműködés terén tehát mindkét részről van még tennivaló, és a magyar társadalomtudományi intézmények az UNESCO kiadványai iránti megbecsüléstől vezettetve és elismerve ezek pozitív szerepét a nemzetközi tudományos együttműködésben, vállalni tudják az együttműködésből a reájuk háruló feladatokat.

LES SCIENCES SOCIALES HONGROISES DANS LES PUBLICATIONS DE L'UNESCO*

GYÖRGY RÓZSA

- I. Introduction
- II. Evaluation et analyse
- III. Conclusions

I

Introduction

L'UNESCO, l'Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture a un rôle important dans l'application du principe de la coexistence pacifique, dans l'appréciation mutuelle des valeurs culturelles de l'Orient et de l'Occident, l'échange international des connaissances et des informations, le relèvement culturel des pays sous-développés — pour n'énumérer que les tâches les plus importantes de cette organisation internationale.

En vue d'accomplir toutes ces tâches — et d'autres encore — l'UNESCO dispose de divers méthodes, moyens matériels, etc. et fait paraître un grand nombre de publications.

L'élaboration de programmes de développement culturel et scientifique, l'organisation de conférences internationales, l'attribution de bourses, la délégation de spécialistes, le financement de recherches, l'édition (ou aide financière) de publications sont tous des activités et des méthodes efficaces du travail de l'UNESCO.

Ce n'est pas seulement directement, mais indirectement aussi que les Etats membres de l'UNESCO peuvent bénéficier du résultat de son travail. Ainsi par ex. les publications de l'UNESCO sont des propagatrices importantes de la «renommée mondiale» scientifique et culturelle des divers pays — surtout les publications bibliographiques et de caractère d'information — bien qu'elles ne soient pas les dépositaires exclusifs de ces domaines. Il s'ensuit que l'UNESCO n'est pas une institution de recherche, elle ne s'efforce pas — à juste titre — de publier de nouveaux résultats scientifiques qui est l'affaire des périodiques et séries, mais s'attache avant tout à fonctionner comme un organisme central d'information. Ici l'activité d'information peut être conçue dans un sens bien large, y compris la publication des bibliographies scientifiques, ouvrages de référence, renseignements courants sur la vie scientifique du

* L'initiative de l'examen du problème contenu dans le titre a été prise par la Section des Sciences Sociales et Historiques de l'Académie des Sciences de Hongrie et la Sous-commission scientifique de la Commission Nationale Hongroise pour l'UNESCO. L'auteur s'est aussi servi de la documentation y relative des instituts de recherche faisant partie de la Section des Sciences Sociales et Historiques de l'Académie des Sciences de Hongrie.

monde entier, etc. Les publications de l'UNESCO n'ont donc pas la tâche de faire paraître des études et des articles sur les disciplines diverses — elles pourraient sans doute s'en acquitter aussi — mais de donner des renseignements spécialisés de grande envergure sur la littérature scientifique du monde entier, sur les organisations, sur les institutions de recherches, etc.

Tenant compte de l'importance du rôle que l'UNESCO, de plus près, les publications de l'UNESCO jouent dans le domaine de l'information scientifique, il est intéressant au point de vue de la science sociale hongroise — et au point de vue de l'UNESCO également — d'examiner le développement des relations, c'est-à-dire le rôle joué par la sociologie hongroise dans les publications de l'organisation. Un tel examen, une telle évaluation peut contribuer à renforcer les relations, à les améliorer, à les rendre plus efficaces et à en tirer des conclusions éventuellement utiles pour l'UNESCO et pour les organisations hongroises compétentes également.

Sous sciences sociales nous entendons ici les branches des sciences sociales faisant partie, dans l'UNESCO, de la notion de «sciences sociales».

La sphère de l'examen a été donc bornée en premier lieu aux disciplines suivantes (selon la terminologie de l'UNESCO):

sciences sociales en général

sciences politiques

sciences de droit

sciences économiques

statistique

sciences socio-culturelles (sociologie, anthropologie, ethnographie)

mais il toucha aussi les sciences philosophiques, pédagogiques, géographiques, etc. Par contre, la science historique disposant, indépendamment de l'UNESCO, d'organisations et de publications traditionnelles, a été omise. La bibliéconomie et la bibliographie qui ont été évaluées par István Gombocz («Le travail bibliographique de l'UNESCO», Budapest, 1958, Conseil National des Bibliothèques, p. 62.) sont également restées dehors de l'examen.

La place que les disciplines examinées tiennent dans les publications de l'UNESCO peut fournir une occasion à tirer certaines conclusions *généralisables* concernant la science sociale hongroise toute entière et, même au delà d'elle, — à beaucoup d'égards — sur les rapports de toute la vie scientifique hongroise avec l'UNESCO.

L'examen évalua et analysa, à travers les publications, les relations entre la science sociale hongroise et l'UNESCO, sous un double aspect, c'est-à-dire on examina d'une part la Hongrie comme *sujet* des publications, d'autre part la science sociale hongroise comme *source* des publications.

II

Evaluation et analyse

Pour l'évaluation et l'analyse, sans avoir la prétention d'être complet, les suivantes sources caractéristiques ont servi de base:

a) Publications périodiques

International Social Science Journal (Bulletin jusqu'à 1959)

Impact, Science et Société

Reports and Papers in the Social Sciences

Current Sociology

International Bibliography of Economics

International Bibliography of Sociology

International Bibliography of Political Science

International Bibliography of Social and Cultural Anthropology

International Political Science Abstracts

b) Publications monographiques

International Register of Current Team Research in the Social Sciences. 1955.

International Repertory of Social Science Documentation Centres. 1955.

Thèses de sciences sociales. 1952.

Liste mondiale des périodiques spécialisés dans les sciences sociales. 1951.

L'éducation dans le monde. 1953.

Catalogue des sources de documentation juridique dans le monde. 1957.

Etudes des bibliographies courantes des publications officielles nationales. 1958.

Les publications énumérées ci-dessus ne représentent pas toutes les publications intéressantes de l'UNESCO, elles n'en représentent que les plus caractéristiques et les plus synthétiques. L'analyse des publications périodiques ne prétend pas non plus d'être complet, c'est-à-dire elle n'est pas basée sur l'examen d'années complètes ou de toutes les années et toutes les séries, mais sur les données généralisables de quelques numéros, c'est-à-dire de quelques volumes.

Dans l'intérêt de la netteté de l'aperçu, en plus des données hongroises, dans plusieurs cas, des données relatives aux autres pays socialistes sont aussi utilisées en guise de comparaison.

International Social Science Journal

Les «Chroniques» de la revue ne contiennent guère de faits relatifs à la Hongrie, parmi les pays socialistes elles s'occupent surtout de la Pologne. Ainsi, par ex., le N° 1 de l'année 1959 donne un compte rendu du séminaire franco-polonais sur les problèmes du sondage d'opinion publique. Le N° 1 de l'année 1958 présente un compte rendu détaillé de la discussion scientifique anglo-polonaise sur les conséquences sociales de l'industrialisation. Dans la partie d'études (thématique), le N° 2 de 1957 publie, de sources polonaises, une série d'articles sur les «Changements sociaux en Pologne». La partie d'études du N° 2 de 1959 s'occupe de l'enseignement des sciences sociales en U.R.S.S. («Teaching of the social sciences in the higher educational establishments of the U.S.S.R.»).

Impact, Science et Société

La revue ne contient guère de faits ayant trait à la Hongrie.

Reports and Papers in the Social Sciences

La Hongrie ou les autres pays socialistes n'y figurent que dans une mesure insignifiante.

Current Sociology. Trend Report and Bibliography.

Dans les N° 3 de 1957, N° 1 de 1958 et N° 2 de 1958 qui ont été sondés, la Hongrie ne figure ni comme source ni comme sujet de renseignement et ceci s'applique aux autres pays socialistes également, exception faite au N° 2 de 1958 lequel publie un article emprunté au Nowe Drogi de Pologne.

International Bibliography of Economics

Jusqu'à présent ont paru les volumes 1—6 et ils traitent la littérature économique internationale de 1952 à 1958.

Dans les volumes 1—5, la Hongrie et l'économie hongroise ne figurent qu'insuffisamment. Dans le volume 1 aucune rubrique ne s'occupe du budget de l'Etat hongrois et, dans ce volume, ainsi que dans les volumes suivants, parmi les titres peu nombreux s'occupant de la Hongrie, on peut trouver des titres étrangers aussi qui n'ont pas de valeur documentaire de première importance. Ainsi, par ex., le volume 2 donne des renseignements sur la Hongrie en 18 titres dont 10 de sources occidentales (en premier lieu sur la base des publications du Mid-European Center Studies, de Washington). Le volume 3 contient 24 titres ayant trait à la Hongrie (dont 5 de sources non-marxistes), le volume 4 publie 56 titres sur la Hongrie, pour la plupart sur la base de matières originales hongroises. Le volume 5 contient 28 titres relatifs à la Hongrie et le volume 6 en contient 93.

La Bibliothèque de l'Office Central de Statistique et celle de l'Institut des Sciences Economiques de l'Académie des Sciences de Hongrie fournissent

la matière hongroise pour ce dernier volume (dans l'introduction du volume l'éditeur en accuse réception avec reconnaissance). En comparant la *quantité et la qualité des titres s'occupant de la Hongrie la différence positive de tous les volumes précédents, ou d'autres publications de l'UNESCO devient apparente*. Cela peut laisser croire que — avec des efforts *communs*, avec la coopération des institutions scientifiques hongroises et des rédaction conformes de l'UNESCO — des résultats positifs peuvent être obtenus. Il est d'ailleurs caractéristique, dans le volume 6 de la bibliographie internationale d'économie de l'UNESCO, l'U.R.S.S. figure avec 169 publications périodiques, ce qui prouve que les organes soviétiques compétents attachent de l'importance à tenir une place dans les publications de l'UNESCO (dans la préface du volume la rédaction accuse réception de la contribution soviétique avec reconnaissance aussi).

Les principales sources hongroises des volumes 1—5 sont: Társadalmi Szemle (Revue Sociale), Statisztikai Szemle (Revue de Statistique) et Jogtudományi Közlöny (Revue des Sciences de Droit). Le volume 6 traite 6 revues hongroises, à savoir: Jogtudományi Közlöny, Közgazdasági Szemle (Revue d'Economie), Külkereskedelem (Commerce Extérieur), Pénzügy és Számvitel (Finances et Comptabilités), Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle. (A titre de comparaison, voici le nombre des périodiques consultés, des pays socialistes: périodiques soviétiques 169, tchécoslovaques 5, roumains 2, bulgare 1, polonais 28, R.D.A 7 et yougoslaves 15.) En plus des périodiques, ce dernier numéro de la série bibliographique comprend aussi les données de toutes publications hongroises importantes d'économie et de statistiques parues en 1957. Bien entendu, les 95 titres, à eux seuls, ne représentent point la littérature de l'économie hongroise, car ce numéro ne contient que les publications et les articles qui s'occupent de la Hongrie et il ne contient pas d'articles théorique ou d'analyse traitant l'économie capitaliste, écrits par des auteurs hongrois, ou des études hongroises d'intérêt général qui ne s'attachent pas à l'économie hongroise.

On peut dire que *le volume 6. de cette série bibliographique est, au fond, la première parmi les bibliographies sociologiques de l'UNESCO qui s'occupe convenablement de la Hongrie et donne une vue d'ensemble sur la littérature économique et statistique hongroise.*

International Bibliography of Sociology, Vol. 6.

La revue consulte la matière de trois périodiques hongrois, à savoir: Jogtudományi Közlöny, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle. En comparaison voici quelques chiffres sur les revues d'autres pays socialistes: U.R.S.S. 26, Tchécoslovaquie 5. Pologne 6, Roumanie 1, R.D.A. 1, et Yougoslavie 11.

International Bibliography of Political Science, Vol. 6.

Revue hongroises consultées: Jogtudományi Közlöny, Közgazdasági Szemle, Statisztikai Szemle, Társadalmi Szemle.

International Bibliography of Social and Cultural Anthropology, Vol. 1., Vol. 2.

La revue *Ethnographia* n'est traitée que par le volume 1. Parmi les 17 études du Néprajzi Értésítő (Bulletin d'Ethnographie) de l'année 1956, elle ne donne des renseignements que sur 7, et ce n'est pas de la sélection la plus compétente. La consultation des «Acta» de l'Académie des Sciences de Hongrie est insuffisante, tandis que l'information sur les livres est donnée par improvisation. Ainsi, par ex., la *Studia Memoriae Belae Bartok Sacra*, Béla Gunda: «Néprajzi Gyűjtőúton» (Un voyage de recherches ethnographiques), etc. ont été omis.

International Political Science Abstracts. 1957, Vol. 7. N° 4.

Il ne consulte pas de revue hongroise, par contre, sur la base de sources occidentales, il énumère plusieurs titres ayant trait à la Hongrie.

International Register of Current Team Research in the Social Sciences, 1950—1952. 1953.

Dans cette publication, on trouve relativement peu de pays européens et parmi les pays socialistes ne figure que la Yougoslavie. L'ouvrage a été rédigé sur la base de questionnaires et, selon la préface, les pays socialistes n'avaient pas répondu, ou bien ils avaient envoyé des réponses négatives aux questionnaires.

International Repertory of Social Science Documentation Centres. 1952.

16 pays figurent dans cet ouvrage de référence, mais pas un seul pays socialiste.

Thèses de sciences sociales — Catalogue analytique international de thèses inédites de doctorat, 1940—1950. 1952.

La Hongrie ne figure pas comme source dans la bibliographie des thèses sociologiques inédites de doctorat (30 Etats membres de l'UNESCO ont été priés de donner des renseignements), parmi les pays socialistes on n'y trouve que la Tchécoslovaquie comme source. Par ailleurs, c'est une thèse présentée à l'Université de Graz et une autre à l'Université de Paris qui s'occupent de la Hongrie.

Liste mondiale de périodiques spécialisés dans les sciences sociales, 2e ed. 1957.

Elle résume un millier de périodiques de sciences sociales, la Hongrie n'y contribue que par les périodiques suivants: *Acta Ethnographica*, *Jogdudományi Közlöny*, *Közgazdasági Szemle*, *Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle* (Revue d'Economie Hongaro-Soviétique), *Statisztikai Szemle*, *Társaltalmi Szemle*, Le volume reflète l'état de l'année 1955. Cependant à cette époque, la *Magyar—Szovjet Közgazdasági Szemle* n'avait plus paru depuis un

an, en même temps, par ex. la Pénzügyi Szemle (Revue des Finances) n'y figure pas. Du reste, les critères de la sélection ne sont pas clairs non plus, car par ex., sous le titre de l'U.R.S.S. on fait figurer le périodique de commerce extérieur «Vnesiaya Torgovlya», sous celui de la Tchécoslovaquie le «Záhraničný Obchod», cependant sous le titre de la R.D.A. le «Aussenhandel» manque. On y trouve l'«Einheit», mais de la France les Cahiers du Communisme font défaut. Nous pourrions encore montrer un grand nombre d'inconséquences pareilles. (Pour un compte rendu détaillé, voir le Bulletin de la Section des Sciences Sociales et Historiques de l'Académie des Sciences de Hongrie, Vol. IX. N° 3—4).

Inventaire raisonné des services périodiques de documentation des Sciences sociales. 1951.

La Hongrie n'y figure pas.

L'éducation dans le monde. 1955.

Le périodique rend compte sur le système hongrois d'éducation aussi.

Catalogue des sources de documentation juridique dans le monde, 2e ed. 1957.

L'Institut des Sciences Politiques et de Droit de l'Académie des Sciences de Hongrie contribua à la rédaction de la matière avec un résultat satisfaisant.

Etude des bibliographies courantes des publications officielles Nationales. 1958.

Pareillement aux autres pays socialistes, la Hongrie figure pertinemment aussi dans la publication.

Parmi les disciplines appartenant aux sciences sociales à l'Académie des Sciences de Hongrie, mais ne rentrant pas dans la notion des «sciences sociales» à l'UNESCO, par ex., la cartographie ou la géographie, les rapports hongrois dans les deux publications représentatives internationales de référence: la *Bibliographie Cartographique Internationale* et la *Bibliographie Géographique Internationale* (toutes les deux subventionnées par l'UNESCO) sont insuffisants.

III

Conclusions

De cette évaluation il ressort — même sans une statistique détaillée — que dans de nombreuses publications de l'UNESCO, la Hongrie, la science sociale hongroise n'est dûment représentée ni quantitativement (quantité de données, des titres), ni qualitativement (du point de vue de valeur documentaire.) Dans de nombreuses publications, on ne trouve qu'à peine ou pas du tout de données hongroises de valeur documentaire du point de vue politique et scientifique, si ce n'est de sources occidentales.

Parmi les sources hongroises les plus souvent citées, nous pouvons mentionner Társadalmi Szemle, Statisztikai Szemle, Jogtudományi Közlöny. Toutefois dans le domaine des livres, la situation est encore pire que dans celui des périodiques, mais cela peut être attribué en partie aux faits objectifs (problèmes d'enregistrement, difficultés accrues de langue).

Dans les trois numéros examinés de la Current Sociology, nous n'avons trouvé aucun fait qui se serait rapporté à la Hongrie, l'International Social Science Journal manque presque entièrement de rapports hongrois. Les publications dans lesquelles les contributions hongroises pourraient être considérées comme suffisantes sont rares. Tels sont par ex., le volume 6 de l'International Bibliography of Economics (95 titres sur la Hongrie) et les deux grandes publications documentaires de droit auxquelles des institutions hongroises ont aussi fourni de la matière.

Somme toute, au point de vue hongrois, l'analyse des publications sociologiques de l'Unesco montre un aspect bien négatif. La science sociale hongroise comme source, la Hongrie et la science sociale hongroise comme sujet de l'information ne figurent pas d'une façon suffisante. Il s'ensuit de cette constatation que, d'une part, notre »renommée mondiale« scientifique ne se fait pas dûment valoir par les publications de l'UNESCO, d'autre part, par suite des relations avec l'UNESCO qui ne sont pas suffisamment efficaces, la science hongroise n'est pas à même de se faire entendre dans les questions auxquelles elle pourrait probablement ajouter quelque chose. Cela veut dire que, comme conséquence de l'information insuffisante, non seulement la Hongrie et la science sociale hongroise ne se font dûment valoir dans les publications de l'UNESCO, mais les chercheurs des autres pays ne peuvent pas avoir une idée correcte sur la science sociale hongroise non plus, pratiquement: ils ne peuvent pas faire suffisamment emploi des résultats hongrois. Tout ceci ne peut évidemment pas être conçu dans le sens absolu, car l'UNESCO et ses publications — bien qu'elles soient extrêmement en vue — ne sont point les seuls moyens d'information sur le plan international de la pensée et des résultats scientifiques.

Somme toute, ce qui vient d'être dit s'applique aux autres pays socialistes aussi. Sous les rapports hongrois, la question se pose en tout cas, en quoi la place insuffisante que tient la science sociale hongroise dans les publications de l'UNESCO peut-elle uniquement être attribuée aux préjugés des rédactions compétentes, aux difficultés de langue, comme cause objective et en quoi les informations et contributions scientifiques et culturelles hongroises dirigées vers l'étranger ont-elles été suffisantes? Les institutions et les organes hongrois compétents ont-ils assuré, de leur part, le service organisé des renseignements à l'intention des publications de l'UNESCO, et s'en sont-ils régulièrement occupés?

La fait, que, dans quelques cas, les institutions hongroises compétentes ont fourni de la matière aux publications de l'UNESCO (par ex., l'Institut

des Sciences Politiques et de Droit de l'Académie des Sciences de Hongrie, l'Institut des Sciences Economiques de l'Académie des Sciences de Hongrie et, au domaine des activités culturelles, les grandes bibliothèques hongroises) et que, dans ces publications, la Hongrie, la science sociale hongroise tient une place adéquate, porte à supposer que, *parmi les formes de la coopération efficace, il faut assurer avant tout le service hongrois d'information avec le concours des institutions pertinentes.*

En ce qui concerne le service d'information et la préoccupation des matières de l'UNESCO, l'accent est mis sur la coopération constante et bien organisée, parce qu'il est arrivé que des relations qui avaient déjà été établies se sont interrompues ou bien elles ont été occasionnelles (Institut des Sciences Economiques de l'Académie des Sciences de Hongrie, Institut des Sciences Politiques et de Droit de l'Académie des Sciences de Hongrie).

Sur la base de ce qui vient d'être dit, on peut constater que, dans le développement des relations de la science sociale hongroise avec l'UNESCO, malgré un certain progrès encourageant, il y a encore des insuffisances pas justifiées qui pourraient être liquidées par des efforts communs.

On ne peut pas considérer comme rassurant ni du point de vue de l'UNESCO, ni de celui des relations internationales de la science hongroise que, non rarement, des informations n'ayant pas de valeur documentaire paraissent sur la Hongrie dans les publications de l'UNESCO et que des publications hongroises importantes ne figurent pas dans les publications de référence bibliographique de l'organisation mondiale.

Il est désirable que, comme résultat des efforts communs, les relations de la vie scientifique hongroise avec l'UNESCO se développent dûment, qu'à l'aide des publications de l'UNESCO, les résultats de la science sociale hongroise puissent aussi contribuer à la coopération pacifique internationale, que, par l'intermédiaire des publications de l'UNESCO, l'opinion publique scientifique puisse obtenir une idée réelle sur les résultats de la science sociale hongroise et sur notre science en général.

En ce qui concerne l'initiative de la coopération créatrice, il reste donc beaucoup à faire de la part de toutes les deux parties et les institutions hongroises de sociologie qui, appréciant la valeur des publications de l'UNESCO et reconnaissant leur rôle positif dans la coopération scientifique internationale, sont en mesure d'assumer les tâches qui leur incombent de cette coopération,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI

1. Haraszthy Gyula: *A 130 éves Akadémiai Könyvtár*. Bp. 1956.
2. Berlász Jenő—Szakmáryné Németh Mária: *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának múltja és jelene*. Bp. 1956.
3. Csapodi Csaba: *A legrégibb magyar könyvtár belső rendje*. Bp. 1957.
4. Berlász Jenő: *Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása*. Bp. 1957.
5. Haraszthy Gyula: *Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszerű kérdései*. Bp. 1958.
6. Gergely Pál: *Arany János és az Akadémia*. Bp. 1958.
7. Endre Moravek: *Die neuen ungarischen Bibliotheksnormen*. Wien 1957.
8. Szakmáryné Németh Mária: *Az Akadémiai Könyvtár, mint a Magyar Tudományos Akadémia célkitűzéseinek könyvtári támogatója*. Bp. 1958.
9. Gergely Pál: *Az Akadémia levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratúrában*. Bp. 1958.
10. Csapodi Csaba: *Könyvkonzerválás és restaurálás a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában*. Bp. 1958.
11. Moravek Endre: *Kiadványtípusok a katalogizálás szempontjából*. Bp. 1958.
12. Szakmáryné Németh Mária: *A központi folyóiratcímjegyzék kérdései*. Bp. 1959.
13. Csaba Csapodi: *L'avenir des périodiques scientifiques*. La Haye 1958.
14. F. Csanak Dóra: *Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig*. Bp. 1959.
15. Moravek Endre—Weger Imre: *Magyar könyvészeti kifejezések kis orosz szótára*. Bp. 1959.
16. Csaba Csapodi: *Der geographische Begriff im Katalogsystem der Bibliothek*. Wien 1959.
17. Csapodi Csaba: *A proveniencia elve a könyvtárban*. Bp. 1959.
18. Rásonyi László: *Stein Aurél és hagyatéka*. Bp. 1960.
19. Sáfrán Györgyi: *Arany János és Rozvány Erzsébet*. Bp. 1960.
20. Rózsa György: *A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványai-ban*. — *Les sciences sociales hongroises dans les publications de l'Unesco*. Bp. 1960.

